

De biënnale onder vuur

Hoewel we in Venetië en – vooral – in Istanbul een paar ontdekkingen deden en tegelijkertijd felgesmaakte creaties van vertrouwde kunstenaars terugvonden, hing er een weëig geurtje. Met de aanwezigheid van de sponsors konden we nog leven. Maar aan het statuut van de biënnale, met in het bijzonder de dominante positie van de curator tegenover de onderdanige kunstenaar, ergerden we ons behoorlijk. Ook de curatoren blijken zelf te beseffen dat er een en ander mank loopt in hun aanpak. Zowel in Italië als in Turkije waren immers werken opgenomen die kritiek leverden op de manifestaties. In Venetië opende 'Always A Little Further' met monumentale affiches van het collectief Guerilla Girls waarin de positie van de vrouw in de kunsten werd geïroniseerd. Een billboard met in apenpakken gehulde demonstranten voor het dogenpaleis blokletterde 'Strange but True Facts about La Biennale di Venezia', op hun borden toonden de vreemde aapwezings slogans als 'New Directors, New Direction? What Sex Issues Are Rocking This One?' of 'Mama Mia! Why don't Italian Women Artists Win More Prizes?' Wie verder dan feministische volksmennerij ging, was de Filipijn Kidlat Tahimik, die zijn prachtige, onderhand klassieke film *The Perfumed Nightmare* (1977) inleidde met een tekst waarin hij het concept van 'Always A Little Further' treffend onderuit haalde door de ronduit onnozele titel van de tentoonstelling toe te passen op koloniale veroveringen of op de Amerikanen die in Irak 'steeds een ietsje verder' gaan.

De curatoren in Istanbul trachtten zich op voorhand af te schermen voor kritiek. Dat maakte het alleen maar erger. Naast het erg paradoxale werk van Perjovschi – wiens tekeningen en opmerkingen de curator in de schenen haptten én naar het biënnale-instituut traptten, maar daar tegelijkertijd bewust deel van uitmaakten – hadden ze een *Hospitality Zone* ingericht. Op een volledige etage van het Antrepo N° 5 mochten lokale kunstenaars schijnbaar 'vrijelijk' werken presenteren, want dit leek op een jaarlijkse tentoonstelling van een provinciale kunstacademie. Hoewel er ook hier goede dingen tussen zaten, gingen die verloren in een rommelige presentatie die eerder op een *sell-out* bij Tati leek. Bovendien werd de ogenschijnlijke vrijheid al weer snel doorprikt. De pamfletjes over de tentoonstelling legden uit dat het hier onder meer ging over *Free Kick, gecureerd door Halil Altindere* en *Projeckt: Production Fault*, samengesteld door de Hafriyat Art Group. Ook de kleinere sponsors waren op deze etage welkom, tussen de werken door hield het magazine *Roll* tijdelijk kantoor, *KIOSK* etaleerde zijn publicaties. Deze *Hospitality Zone* had beter de naam *Refugee Zone* gekregen: dit tijdelijke kamp voor geweigerde kunstenaars en sponsors deed louter dienst als excuusstruus,

als preventieve indekking voor eventuele kritiek. Het mocht overigens niet te veel geld kosten of te 'professioneel' ogen. Deze zone moest immers zorgen voor een rommelige 'sympathieke factor' – stel je voor dat dit op het 'officiële' programma zou lijken!

Moet de kunstenaar dan de bluts met de buil nemen en zo door blijven gaan? Wel, een dergelijk grote groep van kunstenaars kan gewoonweg niet functioneren zonder curator. Bovendien hadden deze biënnales er wellicht helemaal anders uitgezien zonder sponsors – als ze dan al plaats hadden gevonden. Het antwoord is dus: wellicht en helaas wel. Deze gespannen situatie werkt zelfs schepend. Hoedje af voor de kunstenaars die op de biënnale zelf hun kritiek kunnen en durven etaleren. Maar is dit geen verloren moeite? Indien een curator zich wat meer op de achtergrond zou houden om zich te concentreren op de contextualisering door middel van publicaties, het praktisch helpen van artiesten en de promotie van hun werk – wat ons zijn wezenlijke takenpakket lijkt – wordt dit soort uitingen overbodig. Aan de andere kant wordt het tijd dat de kunstenaar zich mondiger en veel strijdvaardiger opstelt tegenover de curator. Of dat hij die zo veel mogelijk links laat liggen. Maar er is ook goed nieuws. Tegenwoordig duiken opnieuw steeds meer parallelle kunstenaarsinitiatieven op waar de curator overboord wordt gegooid of wordt gebruikt waar nodig, analoog met het procédé uit de jaren zestig. Profiteren van de massa's bezoekers op de biënnales om zelf een parallel initiatief uit te grond te stampen lijkt ook een goed omzeilend manoeuvre. In Istanbul stelden bijvoorbeeld het internationaal gezelschap van kunstenaars gevormd door Rosa Barba, Banu Cennetoglu, Bojan Fajfric, Sanja Medic en Mira Sanders tentoon in een lege winkelruimte die ze van een vriend hadden geleend, naast een van de locaties van de biënnale. Wij waren er aanwezig als enige buitenstaander – niet als curator, maar als maatje. En soms als objectieve, erg voorzichtige raadgever, wanneer ze met elkaar in de clinch gingen over dingen als de plaatsing van hun werk in de ruimte. De bezoekers waren veelvuldig, het lof voor de durf en het werk van de kunstenaars ook. Wie weet worden ze ooit in een biënnale opgenomen.

La Biennale di Venezia

12 juni - 6 november 2005 www.labiennale.org

'Istanbul'

16 september - 30 oktober 2005 www.iksv.org/bienal.

In het Van Abbemuseum, waar Charles Esche artistiek directeur is,

loopt tot 29 januari 2006 een selectie van kunstwerken die de afgelopen

18 jaar op de biënnales in Istanbul te zien waren. www.vanabbe.nl

1 Onder de nogal pompeuze, weinig bescheiden slogan 'Genio Perpeto' scharniert de tweejaarlijkse beeldende kunstzomer van Italië onder meer in het eveneens erg bekende filmfestival (dat in 2005 aan zijn 62ste editie toe was en van 31 augustus tot 10 september plaatsvond), een festival voor hedendaagse muziek (28 september - 9 oktober, 49ste editie), een internationaal theaterfestival (15 - 25 september, 37ste editie), een dansfestival (28-29 mei en 8 juni - 2 juli, 3de editie) en een biënnale voor architectuur (september-november, 10de editie).

2 Over de 'Liverpool Biennial' lezen we bijvoorbeeld online 'Our Mission is to establish and maintain a

world class contemporary visual art event in Liverpool that celebrates and encourages excellence, risk, creativity, diversity, participation and debate through partnership, profile building, development of art infrastructure, quality, access and education'. Meer is te vinden op <http://www.biennial.com/?q=about>

3 '(...) the new management of the Fondazione, (...) has faced a dual challenge. Firstly, the need to produce an exhibition of the highest possible level, confronting this task with the seriousness and purpose that have distinguished every Biennale. (...) Secondly, consideration for how the Biennale of the new millennium can renew its role, taking on the increasingly numerous

and qualified competition, both at home and abroad, in the particularly dynamic and changeable context of recent years'. Davide Croff in 'La Biennale di Venezia Short Guide', La Biennale di Venezia, 2005, p. 10.

4 <http://www.iksv.org/bienal/english/?Page=Concept>

5 Charles Esche en Vasif Kortun in 'Istanbul', Istanbul Foundation for Culture and Arts, 2005, p. 9.

6 http://www.culturelestudies.be/student/Cultuurbeleid/groep07_0ef01_curator.pdf

7 Roza Martinez in 'La Biennale di Venezia Short Guide', La Biennale di Venezia, 2005, p. 13.